

DEZVOLTAREA CREATIVITĂȚII LA COPII TALENTAȚI PRIN TEHNICI TEATRALE

*Angela BEJAN, lector universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți, Moldova*

***Summary:** In this article the creativity is built as an inexhaustible subject in education, the subject is brought by psychology, but finds its purpose fully in education. It reminds about the innate character of creativity, about the age particularities of imagination, about the educational character of the theater education. The methodological value of this work are the theater techniques to be used for the description and the development of children's creativity.*

*Creația este rodul cunoașterii lumii, dar și al cunoașterii de sine.
Ea este actul prin care ființa umană va reproduce lumea conform tendințelor și aspirațiilor
sale,
nu așa cum este ea ci așa cum vrea omul să fie.*
Constantin Enăchescu

Ființa umană se naște cu o potențialitate enormă în toate domeniile: social, fizic, psihic etc. Creativitatea – dimensiune specific umană – se manifestă și, prin urmare, se dezvoltă din fragedă vîrstă. Educația este instrumentul de bază al dirijării acestui proces. Copiii crează neîntrerupt prin formele lor de activitate: joc, desen, meditație, dans, cîntec etc. Adesea explicabil, dar maturii au tendința din start să blocheze creația copiilor, adică îi limitează în activitate prin cerințele care le impun: *Nu striga, că mă doare capul!; Nu sări, că se face zgomot!; Nu arunca, vei sparge ceva!* Acestea sunt doar câteva situații tipice de blocaje în creația copiilor. În acest mod se creează următorul paradox: copilul la început creează, căci asta e natura sa, maturul îi blochează această tendință din start, ca mai apoi, în cadrul procesului educativ instituționalizat, să formeze, să dezvolte creația, cu alte cuvinte, să-i redescopere natura sa creatoare, să-l dezinhibe.

Contextul actual în care are loc existența umană și-a modificat, printr-o mutație aproape radicală, punctele de referință, parametrii și aspectul în general. E vorba de existența unor fenomene universale ce au implicare în toate aspectele de viață: globalizarea, ritmul rapid al schimbărilor, al evoluției din variate domenii. Astfel că educația, ca proces direcționat și instituționalizat, are ca deziderat fundamental pregătirea viitorului adult pentru viața cu dimensiunile ei de astăzi, vizînd, cu preponderență, aspectele: complexitate în schimbare, interes și entuziasm pentru devenire și progres etc. Îi dezvoltă capacitatea de a identifica și neutraliza lacunele, responsabilitatea pentru actele personale, independența și deschiderea pentru interacțiune și schimbul de idei. Toate aceste puține aspecte enumerate supra, converg și presupun, totodată, ceea ce numim **creativitate**. Mai mult, această dimensiune indispensabilă vieții de astăzi constituie parte a idealului educațional propriu școlii contemporane, care are în vedere formarea unei personalități autonome și creative. [4: p.11]

Se știe că principala componentă a creativității o constituie *imaginația*. Aceasta din urmă însă *implică în mod aproape obligatoriu altele: motivația, adică dorința de a realiza ceva nou, deosebit, și voința, perseverența în a face numeroase încercări și verificări*. Or, noutatea azi este o caracteristică greu de căpătat în realizarea diverselor produse.

Creativitatea ca atare este o dimensiune ce poate fi căpătată cu greu prin obiective concrete, într-un demers didactic concret, la ore concrete de clasă. Aceasta poate fi descrisă în termeni temporali mai extinși și în aspectele sale mai palpabile. E vorba de acele trăsături ale creativității, sau imaginației, ce sunt denumite de literatura din domeniile psihologic și acele aferente acestuia cu noțiunile următoare [1: p. 154]:

a. *fluiditatea* – posibilitatea de a ne imagina în scurt timp un număr mare de imagini, de idei, situații;

b. *plasticitatea*, care constă în ușurința de a schimba punctul de vedere, modul de abordare a unei probleme, când un procedeu se dovedește inoperant;

c. *originalitatea* – expresia noutății, a inovației; ea se poate constata, când vrem să testăm posibilitățile cuiva, prin raritatea statistică a unui răspuns, a unei idei.

Am zis că imaginația și creativitatea poate fi dezvoltate și consolidate la fiecare oră, fie aceasta chiar din domeniul științelor naturale sau reale. Totuși, ne putem propune drept obiectiv principal al vreunei activități din cadrul lecției, dezvoltarea creativității, prin utilizarea tehnicilor și metodelor din arta teatrală. Acest lucru nu va răsturna demersul didactic, dar, dimpotrivă, îi va imprima o anumită diversitate și atractivitate.

Nemirovici Dancenco, în lucrarea **Unitatea artistică a spectacolului**, spunea: „Spectacolul care s-a sfârșit începe o viață nouă, reală, intrând în conștiința spectatorului, dând naștere unor sentimente noi și îmbogățindu-i pe oamenii care l-au privit. Sentimentele trăite de actor, pe baza comportamentului său exterior, constituie lucrul cel mai de preț în arta actorului, și tocmai acesta îl va lua cu mine din teatru în viață. *Excelent jucat, am râs, am plîns* – de aici se naște senzația de desfătare în timpul spectacolului. Spectacolul s-a sfârșit, a luat sfârșit și râsul și lacrimile. Dar acest lucru îl iau cu mine” [2: p.47]

Toma Hogeia consideră spectacolul de teatru ca ”o asociere umană cu structură și funcții specifice. Esența acestei asocieri este acțiunea programată *construcției* unei experiențe umane simulate și *percepția* acestei construcții.” [3: p.24] Astfel autorul propune ca să fie scoasă separarea definitivă dintre protagoniști (emițători) și spectatori (receptori) prin ritualizări determinate de raporturile umane: se salută într-un anume fel, se ia rămas-bun, se comportă ritualizat în ospetie, în transport etc., etc. Acest fapt va favoriza actul creator la copii, ținându-se cont de specificul experienței lor din viața socială.

Tehnicile teatrale sînt activități ce în mare măsură au forma unor jocuri și nu vizează doar dezvoltarea capacităților creatoare, dar și pe cele de comunicare. Varietatea lor permite cadrului didactic posibilitatea de a le selecta conform conținuturilor învățării sau scopului propus.

O clasificare a tehnicilor teatrale aplicabile în procesul didactic ar fi: (în funcție de forma de expresie preponderentă în joc/activitate) [5: p.18-22]

1. Activități/jocuri de expresie verbală;
2. Activități/jocuri de expresie corporală;
3. Activități/jocuri de expresie plastică;
4. Jocuri de expresie muzicală.

Vom arăta în continuare unele posibilități de dezvoltare a creativității prin tehnici teatrale la orele de educație morală spirituală în clasele primare.

Educația morală-spirituală se axează pe toate valorile morale, spirituale, artistice, estetice, sociale etc., achiziționate la studierea celorlalte discipline școlare, avînd drept obiectiv major pregătirea copilului pentru a aprecia și promova valorile general-umane și naționale (vezi, „Curriculum-ul școlar clasele primare”). Aceste valori se pot implementa mai eficient cu ajutorul unor tehnici activ-participative, care să-i apropie pe copii de realitatea propriu-zisă, de situațiile care sunt întâlnite în viața de zi cu zi. Numai astfel va fi

realizată materializarea unei experiențe specifice vârstei, va fi format un stil de viață adecvat, în care cunoștințele și capacitățile dobândite vor fi aplicate în viață.

Educația moral-spirituală presupune coerență dintre conținutul educației dobândite la școală și mediul socio-cultural; contribuie la formarea unor comportamente adecvate, de integrare și adaptare socială, a atitudinii pozitive, a armoniei în relația cu sine și ceilalți. Cel care exersează/joacă situațiile de viață în scopul diminuării riscului acestora, poate deveni om pregătit de viață.

Unele dintre cele mai eficiente mijloace de realizare a acestei "pregătiri pentru viață", am spune noi, sunt *tehnicele teatrale*. Elevului îi este mai ușor să rezolve o problemă de viață în care este implicat numai ca actor, unde conștientizează că are dreptul să ia hotărâri asemeni unui matur, unde rezultatul depinde direct de propria-i decizie/acțiune. Or, asemenea situații permit copiilor revenirea la decizii prin reluarea situațiilor, oferindu-li-se astfel o nouă șansă. Copiii pot discuta/analiza propriile acțiuni și acțiunile colegilor, părinților din întâmplările din viața reală.

Una dintre metodele de analiză a acțiunilor personajelor într-o lucrare ar putea fi numită convențional *Umbra personajului*. Copilul este pus în situația să analizeze fapta unui personaj, să-și expună propriile păreri despre felul cum a acționat acesta, ce ar fi făcut în locul lui într-o asemenea situație. De exemplu, la studierea pildei biblice „Apa cea vie” (text recomandat în manualul „Educația moral-spirituală”, clasa a IV-a) elevul va aprecia virtuțile de care fântânarul dă dovadă atunci când duce munca la bun sfârșit și cum au fost răplătite insistența și răbdarea omului. Un specific al copiilor într-o astfel de analiză este că aceștia ușor sesizează corectitudinea unui comportament și devin părtași ai eroului pozitiv. Dar ne interesează și felul cum a acționat "elevul-umbră" într-o situație asemănătoare de viață, trăită de el, când a dat dovașă de aceleași calități ca ale fântânarului. Copilul își amintește o atare situație, devenind personajul propriei întâmplări. Și situația sa poate fi analizată de un alt coleg utilizând aceeași metodă, „Umbra personajului”.

O metodă ce poate fi utilizată, de exemplu, la conținutul curricular „Dezvoltarea de activități în beneficiul comunității” (clasa a IV-a) este *Platforma comunitară*. Chiar și maturii, care au o bună experiență de viață și cunosc ce e bine și ce e rău, găsesc o mulțime de motive să evite activitățile de acest gen. Numai cel ce conștientizează că problemele comunitare pot fi soluționate prin propria implicare este un cetățean care implementează cele educate.

Elevii, distribuiți în echipe, vor elabora o platformă pentru soluționarea celor mai stringente probleme comunitare. Paralel cu aceste echipe va activa și echipa de experți care vor cerceta în teren problemele comunității, apoi vor evalua platformele fiecărei echipe de lucru, domeniile introduse în platformă, soluțiile în rezolvarea acestora, precum și activitățile concrete deja realizate.

Este mai interesant ca această activitate să se desfășoare la nivelul tuturor claselor primare și, împreună cu învățătorii, colegii liceeni ce vor tutela activitatea, părinții să elaboreze această platformă și s-o implementeze pe parcursul perioadei indicate prealabil. Pot fi desfășurate activități foarte diverse, care sunt în competența elevului de vârstă școlară mică: amenajarea unui teritoriu, strângerea gunoiului din parc, măturarea străzii, îngrijirea

unei fântâni, a unui monument, a cimitirului, a unei râpi, a unui râuleț, lac, acordarea de ajutor celor bătrâni, invalizi, desfășurarea unor activități artistice cu caracter informativ, ecologic ș.a., elaborarea unui ziar în care să fie indicate rezultatele activităților realizate, afișarea unor anunțuri, citate tematice, concursuri de desene, de poezie cu genericul explorat etc.

Pentru evaluarea acestei activități poate fi organizată o masă rotundă, o conferință cu invitați din administrația instituției, Administrația Publică Locală, Centrul Medicilor de Familie ș.a., unde vor fi evaluate activitățile din programul de activitate al fiecărei echipe de lucru. O atenție deosebită se va acorda echipei de experți, care va analiza detaliat activitatea fiecărei echipe, precum și a fiecărui membru luat aparte atât în cadrul activităților din platformă cât și în domeniul particular. De exemplu, elevii respectă cele expuse în platformă, dar își permit să se bată la recreație, să mănânce semințe în locuri publice, sînt brutali cu colegii ș.a.

Educația moral-spirituală este disciplina care, în primul rînd, îl învață pe copil cum să se comporte în familie, școală, societate, cum să aprecieze o faptă, un prieten, pe sine însuși. Or, copiii sunt capabili să deosebească cele bune de cele rele, cele permise de cele nepermise. De multe ori însă nu sunt mulțumiți de hotărârile pe care le iau maturii, de pedepsele pe care la aplică aceștia copiilor pentru, cum cred ei, niște întîmplări neînsemnate de viață.

Pentru a permite copilului să se transpună în situația părintelui și a aprecia la justa valoare cele întîmplute cu alți ochi, vom utiliza binecunoscutul joc *De-a mama și tata*. Condiția unică ce ar trebui urmărită în această situație este să nu permită copilului să facă una sau alta. Iar copilul în jocul său de rol va trebui să insiste să facă pe placul său. Pentru aceasta aducem ca material de studiu situații din viața reală, care s-au întîmplat cîndva cu copiii. De exemplu:

- părinții nu permit fiului să stea mult la calculator;
- copilul refuză să stea cu fratele/sora mai mic/mică;
- copilul refuză să strîngă pomușoarele coapte, să-și curețe încălțăminte etc.

Simulăm prima situație. Elevul ce joacă rolul părintelui va primi sarcina scrisă pe o fișă.

De exemplu: *Ai un copil de 9 ani, neascultător, răcit,, ceea ce înseamnă că trebuie să te porți atent cu el. Ești preocupat de sănătatea lui, dar în ultima vreme observi că acesta este nervos, te minte, vine cu note proaste de la școală. Încearcă, fără să-l pedepsești, să-ți convingi fiul că excesul de timp în fața calculatorului îi dăunează sănătatea și reușita la învățatură.*

Elevul ce joacă rolul copilului va primi și el sarcina scrisă pe o fișă.

De exemplu: *Ai 9 ani. E vîrșa cînd trebuie să te joci. Îți place calculatorul și preferi să stai în fața lui ore întregi. Părinții nu sunt de acord și de fiecare dată te plictisesc cu povețe de felul „e tîrziu”, „îți ajunge”, „nu este normal să...” ș.a. Pe lîngă toate acestea tu nu ești ca unii copii care stau toată ziua în stradă, țipînd și făcînd doar pozne.. Ești liniștit, cuminte, și vrei să te lase să-ți organizezi timpul așa cum îți dorești.*

După ce ambii elevi și-au prezentat rolurile, fiecare își va expune punctul său de vedere referitor la personajul jucat. La fel, se vor mai aduce exemple asemănătoare din viața personală, care vor fi discutate.

Situațiile teatralizate, dramatizările, simularea, jocul de rol ș.a. metode ale educației teatrale facilitează integrarea socială a copilului care se crede, nedreptățit sau neglijat în situațiile de viață. Copilul, jucând un rol, conștientizează cealaltă parte a adevărului pe care în viață îi aparține părintelui, profesorului, maturului. Un copil care s-a încercat pe sine în rolul copilului orfan, marginalizat, prea alintat, va înțelege cu adevărat aspectul pozitiv al șanselor pe care i le oferă viața prin părinți, învățători, prieteni. Va pătrunde esența fiecărei categorii de valori studiate: virtute, bunătate, iubire, milostenie, răbdare, învățătură, ascultare, credință, iertare etc.

Rersurse bibliografice:

1. COSMOVICI, A. *Psihologie generală*. Editura Polirom, Iași, 1996, ISBN 973-9248-27-6
2. apud ELKONIN, D.B. *Psihologia jocului*. Trad. Grigore Nicola și Ludmila Slifca, Didactică și Pedagogică, București, 1980, p.47 (luat din HOGEA T. *Arta actorului în teatrul pentru copii*. Iași, Sedcom Libris, 2007, 200 p. ISBN 978-973-670-226-6)
3. HOGEA T., *Arta actorului în teatrul pentru copii*. Iași, Sedcom Libris, 2007, 200 p. ISBN 978-973-670-226-6
4. TAPALAGĂ, T. *Modalități de stimulare a creativității preșcolarilor*. Bacău: Rovimed Publishers, 2009, 88 p. ISBN 978-973-1897-08-0
5. *Teatrul și comunicarea didactică*. Coord.: Anca Doina CIOBOTARU, A. D.; MIHAIOVICI, E.; Iași: Editura SPIRU HARET, 2002, 144 p. ISBN 973-579-005-X
6. CARA, A.; NICULCEA, T. *Educația moral – spirituală*. Manual pentru clasa a IV-a, Chișinău: Univers Pedagogic, 2004, 64 p. ISBN 9975-9831-3-8